

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 29. aprila 1857.

Vodéno steklo (Wasserglas) za mnogoverstne hišne potrebe.

Malo naših bravcov je morebiti še slišalo od te nove znajdbe. Ker je pa vodéno steklo ali vodeni glaž važna znajdba in ker je gotovo, da, kakor ga na Francoz-kem že rabijo za mnogo reči, ga bomo kadaj rabili tudi mi, naj povedó tudi „Novice“ kaj od njega. Kdor hoče poskusiti, ga more, kakor bomo pozneje povedali, tudi dobiti.

V našem cesarstvu se je že večkrat zgodilo, da je kdo kaj koristnega našel. Ker pa se Avstrijanom ne more vselej v čast reči, da bi vsako najdbo vedili koj v svoj djan-ski prid obrniti, je tako tudi s to najdbo bilo. Profesor Janez žl. Fuchs je prvi našel napravljati vodeno steklo, pa nihče je ni prav obrajtal; še le ko so Francozi hrup zagnali, kako koristno je to steklo za mnogo rabo, so se zdramili našinci, in čez Francozko je mogla priromati poslavljena znajdba domú na Avstrijansko. Tako beremo v časniku „Neu. Erfind.“

Potem še le — in malo pred smertjo — je razglasil gosp. prof. Fuchs čvetero pot, po kateri se more vodeno steklo napravljati.

Naš namen ni tukaj razlagati, kako se vodeno steklo nareja, ker bo vsak raji narejeno kupil kakor si ga sam narejal; za to le toliko od naprave njegove povemo, da naši bravci majhen zapopadek dobijo, iz česa se nareja vodeno steklo. Nareja se večidel iz kremena v prah zmletega (15 delov), očiščenega potašlja (10 delov) in ogljenega prahu (1 del). Vse to se vkup zmeša in ta zmes skozi 5 ali 6 ur pri hudem ognju tako dolgo topí, da je vse kakor voda stopljeno; ravno toliko vročine je potreba, imenovano zmes raztopiti kakor se je potrebuje za raztopljenje navadnega stekla ali glaža v glažutah. Tako dobljeno steklo se v prah zmelje in v 5 delih vrele vode (kropa) v železnem kotlu kuha itd. Kadar je do dobrega zavrelo in se skuhalo, je v tekočem stanu kakor voda, in za rabo pripravno; z vinskim cvetom pa se dá tudi sterditi.

Toliko od naprave vodenega stekla.

(Dalje sledi.)

Družba v dnarno pripomoč obertnikom in rokodelcom v Ljubljani.

Pred poldrugim letom je več tukajšnjih veljavnih obertnikov in rokodelcov v družbo stopilo z namenom, da bi po izgledu Celovčanov tudi v Ljubljani osnovali pripomočno dnarnico.

Namen tega društva je:

Takim obertnikom in rokodelcom, ki so se zapisali v to družbo, na pósodo dajati dnarja po 6 od 100 gold. na leto, in tako pomagati obertnikom in rokodelcom v potrebi ne le v Ljubljani temuč tudi drugim po deželi. *) Pa še dalje sega dobrotljivi namen te družbe: tudi takim družbenikom, ki so obožali in si ne morejo nič več zaslužiti, kakor tudi njenim udovam in sirotam hoče iz svojega prihranjenega dnarja milošnje deliti.

*) Sedaj ta družba, ktera se zamore po pravici bratovšina imenovati, obsega le samo ljubljanske obertnike in rokodelce, pa pričakovati se more, da bo svoje dobrotljive roke stegnila kmali čez celo deželo.

Družbenik biti ali v družbo stopiti zamore vsakdo, kdor je samostojen obertnik ali rokodelec ali kako majhno kupčijco ima, in je sicer pošten človek.

Kdor v družbo stopi, se zaveže vsako leto saj najmanj 6 fl. v družbino dnarnico vložiti in sicer tako, da svojega doneska mu ni treba odrajtati naenkrat, ampak vsake kvatre četeri del naprej. Pervikrat ko v družbo stopi, plača še 2 gold. za vpisnino.

Kolikor dnarja taki družbeniki v kaso vkup znesejo, se jim po 10 in 10 gold. prvi dan prihodnjega mesca proti 4 gold. od 100 na činže naloži. Kar je kdo v kaso dal, ostane njegova lastnina. V 3 letih zamore družbenik, če hoče, svoj vloženi dnar — proti poprejšni odpovedbi — nazaj vzeti; le vpisnina ostane društvu. Taka je tudi s činži po 4 od 100. Ako pa družbenik čisto iz družbe stopi, zgubi vse svoje pravice.

Kar se dnarja nabere iz vsakoletnih nabranih doneskov, ki so jih vložili družbeniki, to se obrača za gori omenjene posojila družbenikom, kateri kaj na pósodo dobiti želijo.

Vpisnina 2 gold., ktero vsak družbenik odrajta, kadar v družbo stopi, je namenjena za založni dnar.

Iz tega, kar se iz činžev dohodkov od več nabere (za vloženi dnar prejema namreč vložnik 4 gold., na pósodo pa daje družba svoje dnarje po 6 gold.) se plačujejo stroški družbe; kar ostane, se dá tudi v založno kaso.

Lauskega augusta je bil véliki zbor vseh obertnikov in rokodelcov, ki so bili takrat že v družbo stopili, in iz teh je bil voljen gospodarstveni odbor 12 mož. Ti odborniki, vsi hišni gospodarji v Ljubljani in obrajtani obertniki in rokodelci, so porok za vés vloženi dnar.

Na čelu odbora stojijo predstojnik, potem tajnik, kteremu so društvene bukve izročene, in pa dnarničar (kasir); vsi opravljajo svoje službe brez plačila.

Verh tega stoji družba še pod varstvom in skerbjo ljubljanskega magistrata, in kakor so „Novice“ že povedale, so Njih eks. deželni gosp. poglavar vzeli koristno to novo družbo pod svoje krilo.

Dosedaj šteje družba že 156 družbenikov, ki so že 3529 fl. vložili.

V spričo, kako koristna je ta družba, naj še to-le povemo, da v 4 mescih, kar se je ustanovila, je že 4505 fl. na pósodo dala, — al zamolčati tudi ne smemo, da se izposojeni dnar tudi pošteno spet poplačuje.

Lahko rečemo, da čedalje več družbenikov bo stopilo v bratovščino to, kateri sedaj le še to manjka, da ni obertnikom in rokodelcom dovolj znana, in zato je treba, da se tudi po „Novicah“ ne le mestjanom temuč tudi po vsi deželi razglasi. Celó taki, ki so se izperva posmehovali ti napravi ali ji nasprotovali, so sedaj drugih misel, ker so se prepričali kako koristna da je in še le bo.

Naj tedaj nobeden rokodelskega stanú ne prezre teh verstíc, marveč naj jih pazljivo prebere in stopi v kolo dobrotljive naprave, ktera je v drugih deželah že veliko dobrega sadú donesla.

Ne moremo pa skleniti tega razglasa, da bi očitno ne pohvalili mož, ki so to družbo na noge spravili, in kateri nje opravila marljivo in brez sebičnosti sedaj opravljajo. V.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. maja 1857.

Gospodarske skušnje.

(Cvetje sadnih drevés obvarovati spomladanske pozeblin.) V francozkem vertnarskem časniku „Revue Horticole“ pripoveduje gosp. Massé, da drevesa zraven velikih cest v Normandii in na Francozkem so večkrat vse polne sadja, ko druge, ki so od cest deleč preč, nič sadja nimajo. Cestni prah — pravi — se vleže na sadno cvetje in ga tako varuje pozeblin; cvetišče je tako silno nežno, da ga enmalo cestnega prahu čez in čez lahko odene in ta odeja ga varuje mraza. Tako misli gosp. Massé in zatega voljo priporoča, naj se cvetje sadnih drevés, kadar se je slane bati, pošupa z mervico cestnega praha, ali s pepelom, ali s plevami, ali z drobnim žaganjem itd. Ne hotli bi glave staviti, da to res pomaga; ker pa je skušnja lahka in dober kup — saj periše prahu se povsod dobi — naj se poskusi.

(Senéna voda — Heuthee — živež ali hrana telétom.) Gosp. Izidor Pierre na Francozkem priporoča, naj se senó (merva) s toplo ali hladno vodo popari, in ta voda potem piti daje. Tako se teleta lahko od maternega vimena navadijo navadne klaje. Da se poparjeno senó, poparjena trava, poparjeno perje zelja, pese, kopriv, plevéla itd. dobro prileže teletom, je že stara resnica, pa premalo jo gospodarji in gospodinje porájtajo. Naj bi jih ta novi opomin zdramil, da bi delali povsod tako; saj topla voda ni draga.

(Kako naj se špargelj ali bilúš sadi, da bode zlo rodovit.) „Neue Erf.“ priporočajo takole: V prvi polovici mesca aprila ali malega travna naj napravi grede, kdor misli na novo špargelj saditi. Špargelj je kapital, ki veliko let donáša dobre činže, ker se v mestih kaj lahko prodá. Vsadijo naj se dve- ali triletne sadike, da boš več let potem špargelj reza!, tedaj veliko ga pridelal. Nikar naj te tedaj enmalo več dela ne oplaši. Gréde za špargelj naj se seženj ali klaftro globoko prekopljejo in vés prostor dobro pognoji, da korenine, ki vsako leto globokeje rijejo, zmiraj dosti živeža najdejo. Dober gnoj si izberi, in tistega, ki delj časa terpi, globokeje pod zemljo spravi. Da pa tudi zrak, kateri gnoj sperstenuje, more globokeje pod zemljo, zrahljaj zemljo prav dobro. Suhljadi, tnalovine in drobnega trohnečega lesovja položi spod, da vsako leto, ko se ta šara globokeje v zemljo pogreza, se zemlja čedalje bolj rahljá in zraku pot pod zemljo odpira.

Vodéno steklo (Wasserglas)

za mnogoverstne hišne potrebe.

(Dalje.)

Povedali smo zadnjič iz česa se napravlja vodeno steklo. Danes bomo razložili njegove najimenitnejše lastnosti.

V kropu se dá vodeno steklo vsake baže počasi raztopiti in sicer tako popolnoma, da ne ostane nič; v merzli vodi pa se topi tako počasi, da bi človek misliti utegnil, da je neraztopljivo.

Ako se gosto vodeno steklo namaže na kako reč, kakor, postavimo, na steklo, marmor, debel papir, kateri ga

malo ali celó nič ne popije, se kmali posuši in ž njim namazana stvar se sveti kakor firnež, — ali ne derží se dolgo svetla; sčasoma otamni in se včasih tudi razpoka; na zadnje se prevleče kakor z drobnim prahom.

Ena najvažnijih lastnost vodenega stekla je, da zaljepi ali zakita reči, ktere se ž njim namazejo, in razpokline terdo zamaši. Tako podobno je v tem limu, da bi vodeno steklo smeli rudninski lim imenovati.

Ako se vodeno apno zmeša s kakim prahom ali peskom ali s kako drugo stvarjo, ki se rada zdrobí, postane ta zmes tako terda kakor kamen, in vodeno steklo se potem v vodi ne raztopi več.

Posebno se vodeno steklo rado sprime s kredo, apnim peskom, marmorjevim prahom, apnom, košenim prahom, žgano glíno, cinkno belíno, gipsom itd.

Zatega voljo se rabi vodeno steklo za sledeče reči:

1. če se les ž njim namaže, ne zgóri v ognji, pa tudi zrak in moča takemu lesu nič ne škoduje;
2. zidovje v hišah in zunaj hiš se ž njim namaže, da je terpežniše;
3. kovine kakor železo in cink varuje rijé, steklo in porcelan se ž njim varuje;
4. da se perhko kamnje ne drobí na zraku;
5. hidravlično apno (to je, apno, kterege se voda ne prime) in cement se napravljata ž njim;
6. za natis na papir in drugo robo;
7. za lepivo ali kitanje steklene ali lončene posode, porcelana, kamnov in kovin (metalov).

1. Les

z vodenim steklom namazan ne zgóri, v vodi in na zraku ne trohni rad, ker je kakor pocinjen po verhu.

Kadar se les z vodenim steklom maže, naj se nikar ne vzame pregosta (zu concentrirte) maz, ampak vodeno steklo naj se raztopi v več vode, da je redkeje, in naj se potem raje večkrat namaže. — Tako, postavimo naj se 1 funt 33gradnega vodnega stekla (to je, takega, ktero v 100 delih zapopada 33 delov terdega vodenega stekla, 67 delov pa vode) zmeša še s 5 funti vode. S tako redkim steklom naj se namaže les večkrat, pa vselej, preden se vdrugeč maze, naj se prvo mazilo posuši, h čemur je najmanj 24 ur potreba.

Kdor hoče z vodenim steklom namazani les še pofarbati, naj najprej 33 gradnega vodenega stekla stopi v 5 delih deževnice, potem naj pa pridene desetinko (deseti del) oprane krede ($\frac{1}{10}$ fein geschlämmte Kreide), in s tem naj les namaže; ko se je ta namaza posušila, se namaže še enkrat, pa v drugo se vzame nekoliko več krede; potem pa naj se namaže vtretjič tako, da tisto farbo, s ktero hočeš les namazati, s terdim vodenim steklom zribaš.

Vse poslopja, posebno pa delavnišnice, hlevi, s škodljivimi pokrite strehe itd. se dajo ognja obvarovati, če se vsa lesena roba 3krat

do 6krat namaže ali prevleče z vodenim steklom. *)

Posebno dobro pa je vodeno steklo, ako ne rabimo čisto samega, ampak da je zmešano s kako v prah zmleto drugo stvarjo, postavimo, z drobno zmletim navadnim steklom (glažem) ali s kreda, košeno moko itd.

(Konec sledi.)

Pomisliki svilorejca.

(Ali se bo res dala svila ali žida brez svilnih červičev ali svilodov in murvinega perja presti?) Ko smo unidan v našem listu naznanili novico, da je apotekar Cavezzali v Lodi našel umetnost, naravnost iz murvinega perja svilo presti, nismo zamolčali, da smo neveren Tomaž o tem. Bolj na drobno beremo sedaj od tega v časniku „Neue Erf.“, ki tudi sicer verjame, da kemija utegne iz murvinega perja neko snovo na dan spraviti, ki je morebiti svilni nitki podobna, al to ne bo nikoli res, da bi mogli iz murvinega perja bolji kup svilo presti kakor jo predejo svilni červiči. Le takrat — pravi omenjeni časnik — se bo s pridom svila predla iz murvinega listja, kadar bomo mi namesto krav iz merve in vode delali mleko, ali kadar bomo mi namesto čbel brali sterdo iz cvetlic. Gotovo je, da v mervi in vodi, ki jo krava povzije, je mleko, in v cvetlicah je sterda, — ali po čim bi bilo mleko, če bi ga kemikarji iz merve in vode delali, in po čim bi bila sterda, če bi jo mogli ljudje iz milijonov in milijonov cvetlic nabirati? Kakor nam krava najcenejše dela mleko in čbela najcenejše sterda, tako so tudi svilni červiči najcenejši fabrikanti žlahne svile!

Za domače potrebe kaj.

(Zoper opékline pomaga kuhinska sol hitro.) Dvé periši navadne kuhinske soli naj se raztopi v bokalu vode, in s to slano vodo naj se pomočijo rute in ovijejo okoli opečenih delov. Znan je sicer ta pomoček že davnej, vendar še ne tako, kakor bi imel biti.

(Ako človeku presilno krí iz nosa teče) pomaga po priporočilu zdravniške družbe v Londonu prah probkovega oglja. Propka ali plúta (Kork) je tista vsakemu dobro znana skorja, iz ktere se napravljajo zamaški steklenice ali flašk. Tak zamašek naj se pri luči ožgè, ožgano oglje potem osterže, in kakor tobak naj ta prah v nos potegne, komur presilno krí iz nosa teče.

Višja vlada našega cesarstva. **)

Avstrijsko cesarstvo je dedna samovlada, ktere poglavar se cesar imenuje, in ima postavodajavno in izpeljavno oblast v svojih rokah. Ali ker je država silno velika in ker je toliko opravil, da jim ena glava ni kos, ima cesar na svoji strani državni svet, in ima posebne opravitelje, katerim pravimo ministri. — Državni svet obstoji iz naj bolj skusenih in naj modrejših mož, s kterimi se cesar posvetuje, kolikorkrat misli dati kako novo občnoveljavno postavo, ali določiti in izpeljati kaj važnega. Tudi ministri morajo biti prebrisane glave in v vsih rečeh dobro

znajdeni; kajti na njih ramah sloni vsa vladarska teža, in oni so odgovorni cesarju za vse, kar koli počno v prid ali škodo države. Njih opravila so:

1) Eden je minister zvonajnih opravil. Njegova dolžnost je, poganjati se za čast in blagostan države v vsih zvonajnih zadevah, čuvati, da se državne pravice ne kratijo od ptujih narodov ali njih vladarjev, in varovati državljane, ki potujejo po ptujih deželah ali ondi kake opravke imajo. Njemu podložni so avstrijski poslanci na zvonajnih dvorih in avstrijski konzuli na Gerškem, Turškem, v Ameriki in skorej v vsih večjih terznih mestih. — Tudi za cesarsko hišo ima skerb, in kolikorkrat se v cesarski rodovini kaka ženitev, možitev ali kaj družega važnega zgodi, vse pisma gredo skozi njegove roke.

2) Drugi je minister notranjih opravil, ki vlada in oskerbuje vse, kar zadeva državne notranje reči, čuva in gleda, da se postave dopolnujejo in da politiske gospodske izvršujejo svoje dolžnosti.

Oblast in roka ministra notranjih opravil daleč sega, pa tudi mnogoternate dolžnosti slone na njem. On mora skerbeti, da je mir in varnost po cesarskih deželah; mora braniti mirne in poštene ljudi, da se jim kaka krivica ne zgodi, rogovileže pa, vlačugarje, tatove, roparje in kar je njim enakega, mora zavračati in izročevati sodni gospodski, da jih kazni po zasluženju. On mora gledati, da se meje posameznih kronovin ne premaknejo, in da vsaka zmed njih obderži svoje pravice. Vse bolnišnice, ubožnice, delavšnice, ječe in druge enake naprave so njegovi skerbi izročene. Ako kuga, človeška ali živinska razsajati začne, ako ogenj mesta ali vasi popali ali pokonča, ako povodenj njive, travnike in hiše zasuje in podere, ako toča žitne polja in vinske gorice potolče, mora minister notranjih opravil na noge stopiti in napeti vse žile, da nesrečnikom pride na pomoč — in še marsikaj družega mora on poskerbeti.

Ima pa tudi mnogo služabnikov, ki mu grejo povsod na roko, in so zavezani, natanko dopolnovati vse njegove povelja in ukaze. Vsaka dežela ima svojega deželnega, vsaka kresija svojega kresijnega, vsaki kanton svojega kantonskega in vsaka soseska svojega soseskega poglavarja ali župana, in vsi so njemu podložni.

3) Tretji je minister bogočastja in nauka, ktere ga dolžnost je skerbeti, da je dosti šol ali učilnic, in da se mladina podučuje v vsih potrebnih rečeh. On mora varovati tudi cerkev v njenih pravicah, in krepko odbijati vse protivne napade, naj pridejo od te ali od une strani.

Naše cesarstvo ima blizo 40 milijonov ljudi, in med njimi je blizo 30 milijonov katoličanov; drugi pa so staroverci, judi, luterani, kalvinci in njim enaki krivoverci. Vsi ti, dasiravno niso naše vere, so vendarle naši bližnji in imajo pravico, v miru uživati svoje dohodke in služiti po svoji vesti in veri Bogu — in ne smemo jim delati krivice. Sveta katoliška cerkev ima v našem cesarstvu 14 nadškofov, 59 škofov in nad 40.000 duhovnikov. Nadškofi so: v Pragi, Beču, Solnigradu, v Gorici, Vidmu, Benetkah in Milanu, v Zagrebu, Zadru, Olomucu, Lvovu, Ostronogu, Jagru in v Koloči. Samostanov, možkih in ženskih, je okoli 800, v kterih je kakih 13.000 redovnikov in redovnic. — Starovercov je nekaj soedinjenih z nami, nekaj pa ne. Soedinjeni imajo 2 nadškofa: v Lvovu in v Fogaras-u, in 7 škofov; nesodinjeni pa imajo 1 nadškofa v Karlovcu, 10 škofov in 26 samostanov.

Za poduk možke in ženske mladine so ljudske šole, ki se razdeljujejo v dva razreda, in po šolski postavi bi imela v vsaki fari šola biti, in vsakdo od 6. do 12. leta v šolo hoditi. Glavne šole imajo štiri razrede. — Za višji poduk so gimnazialne šole, ki obstojé iz 4 ali iz 8 razredov, in kterih je v našem cesarstvu 270. Za duhovnike so bogoslovne, za pravoznance pravoslovne, za zdravnike zdravniške šole, in kjer so vse te višje šole, se reče, da je „vseučelišče“. Naj slavniše vseučelišči ste v Beču in v Pragi.

*) Gospoda Zwillinger in Zacher v Holešavi na Marskem, (Holleschau in Mähren) imata fabriko, v kteri se dobiva vodeno steklo. Da bi se prepričali: ali res vodeno steklo varuje lesene reči, da ne pogore, so vpričo tamošnje cesarske gospodke žerjavice djali na škodljive, ki so bile na eni strani z vodenim steklom namazane. Kakor deleč je v škodljive segla namaža ali povlak, se jih ni celó nič ogenj prijel. — Tako se bere, kakor časnik „Neue Erf.“ zagotavlja, v protokolu, v kterem je zapisana omenjena poskušnja.

**) Za poskušnjo iz pohvaljenega „Cvetja keršansko-slovenske zemlje“, ktero smo zadnjič priporočili našim mladim in starim. Vred.